

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ У ОКРУЖЕЊУ – ОТВАРАЊЕ ТРЖИШТА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

POWER UTILITY COMPANIES IN THE SURROUNDING AREA – THE OPENING OF THE ELECTRIC POWER MARKET

Дарко Милуновић

Мјешовити Холдинг Електропривреда Републике Српске, Требиње, Матично предузеће,
акционарско друштво Требиње, Република Српска, Босна и Херцеговина
dmilunovic@ers.ba

Арсен Тешић

Мјешовити Холдинг Електропривреда Републике Српске, Требиње, Матично предузеће,
акционарско друштво Требиње, Република Српска, Босна и Херцеговина
atesic@ers.ba

Апстракт: У раду је описан развој тржишта електричне енергије у окружењу. Електроенергетски сектор једне земље представља индустрију производње електричне енергије. Сходно дефиницији природног монопола, у електроенергетском сектору пренос и дистрибуција електричне енергије имају карактеристике природног монопола, док производња, трговина и снабдијевање немају те карактеристике. Стога је и дошло до раздвајања појединих дјелатности у вертикално интегрисаним електропривредама, при чему су дјелатности преноса и дистрибуције електричне енергије регулисане. Тржиште електричне енергије пролази кроз процес трансформације и либерализације и суочава се са проблемима како са економског и политичког аспекта, тако и са аспекта техничког и технолошког развоја. Рад се фокусира на описивање електроенергетског сектора, реформских процеса у сектору, те објашњавање основних механизма тржишта електричне енергије и начина формирања цијена на тржишту.

Кључне ријечи: Електропривреда, тржиште електричне енергије, окружење, либерализација, реформе, капацитети.

Abstract: The development of electric power markets in the surrounding area is presented in this work. The electric power sector of one country represents an

industry of electric power production. In accordance with the definition of a natural monopoly in the electric power sector, the transmission and distribution of electric power have the characteristics of a natural monopoly, while the production, trade, and supply do not have those characteristics. Therefore, there was a separation of certain activities in vertically integrated power utility companies, where the transmission and distribution activities of electric power were regulated. The electric power market is going through the process of transformation and liberalization and is facing problems from both an economic and political aspect, as well as from the aspect of mechanical and technological development. This work focuses on the describing the electric power sector, reform processes in the sector, as well as explains the basic mechanisms of the electric power market and the ways of forming the prices on the market.

Key Words: Power Utility, electric power market, surrounding area, liberalization, reforms, capacities

УВОД

Либерализација тржишта било ког производа по правилу има за резултат снижење његове цијене. То се догађа због чињенице да на такво тржиште улазе нови актери који се нижим цијенама међусобно такмиче за наклоност купаца. Либерализација тржишта електричне енергије темељи се на успостављању конкуренције у производњи и снабдијевању електричном енергијом и у слободном приступу преносној и дистрибутивној мрежи на подручју Европске уније, а све у циљу стварања унутрашњег тржишта електричне енергије. Монопол је био годинама доминантна тржишна структура на тржишту електричне енергије. Због технолошких ограничења и врло специфичних физичких својстава електричне енергије електроенергетски сектор био је организован као јединствено вертикално интегрисано предузеће, које је због законитости економије обима сматрано природним монополем.

Технолошки напредак у производњи и преносу електричне енергије омогућио је покретање реформе електроенергетског сектора која подразумева реструктурирање вертикално интегрисаних (монополистичких) предузећа и раздвајање дјелатности (пренос и дистрибуција) од потенцијално конкуретских дјелатности (производња и снабдијевање).

Процес реформи се почео дешавати под општом парадигмом помјерања инфраструктурних индустрија од централизованих организација у државном власништву, ка приватизацији, јавном регулисању и тржишно оријентисаним структурама. Циљ реформи је увођење конкуренције на тржиште електричне енергије. Јединствено тржиште електричне енергије се дијели на сегменте. У његовој основи га чине veleпродајно тржиште, малопродајно тржиште и тржиште системских услуга.

Велепродајно тржиште се даље дијели на сегменте: организовано тржиште – берзу и билатерално тржиште. На оба ова сегмента трговина електричне енергије се обавља на терминском тржишту, гдје се углавном врши трговина терминским уговорима, па са те стране има карактеристике финансијског

тржишта, мада постоје и уговори са физичком обавезом испоруке електричне енергије. Насупрот терминском тржишту, постоји и тзв. „spot“ тржиште, гдје се тргује електричном енергијом дан унапријед и унутар дана, и на овом тржишту постоји обавеза физичке испоруке електричне енергије.

Покретач реформи било је повећање економске ефикасности електропривредних предузећа, те либеризација тржишта, односно увођење конкуренције на тржиште електричне енергије.

Степен отворености тржишта је одређен бројем потрошача који имају право на избор добављача. Отвореност тржишта је мотивисана напорима да се повећа ефикасност, што би у складу са моделом перфектног конкурентског тржишта довело до смањења цијене електричне енергије.

1. ОТВОРЕНОСТ ТРЖИШТА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ОКРУЖЕЊУ

Европска комисија је иницирала стварање регионалног тржишта електричне енергије у циљу обезбјеђења вишег нивоа сигурности и поузданости у снабдијевању. Земље региона су, руковођене развојним мотивима, у регионализацији видјеле могућност за привлачење инвестиција и све су се сложиле да усвоје законодавство Европске уније из ове области и да успоставе структуру за праћење функционисања тржишта.

Промјене су започете замјеном постојећег регулаторног оквира у циљу унапређења ефикасности пословања. Ове промјене подразумевају нову организациону и власничку структуру електропривреде и увођење тржишних принципа пословања уз подршку институција. По Филиповићу и Танићу (2010), „Талас дерегулације је омогућио увођење услова пословања који се у најкраћем року могу свести на:

- Раздвајање дјелатности производње, дистрибуције и преноса у засебна предузећа,
- Увођење конкуренције у сегмент производње и снабдијевања електричном енергијом,
- Увођење могућности слободног избора добављача за одређене категорије потрошача,
- Увођење независног тијела за регулацију енергетских дјелатности.“
(стр. 151)

Све одлуке у вези имплементације одређених директива, груписане у четири основне области, дате су у следећем табеларном прегледу:

Табела 1.: Електрична енергија

Број директиве/уредбе	Основни уговор			Допуне			
	Назив	Датум	Имплементација	Број допуне	Назив допуне директиве/уредбе	Датум	Имплементација
Директива 2003/54/ЕЦ	Директива о заједничким правилима унутрашњег тржишта електричне енергије	26.06.2003.	01.07.2007.	Допуна директиве 2009/72/ЕЦ	Директива о заједничким правилима унутрашњег тржишта електричне енергије	13.07.2009.	01.01.2015.
Уредба 1228/2003/ЕЦ	Уредба о условима приступања мрежи ради прекограничне разјене електричне енергије	26.06.2003.	01.07.2007.	Уредба 714/2009	Уредба о условима приступа мрежи за прекограничну трговину електричне енергије	13.07.2009.	01.01.2015.
				Директива 2005/89/ЕЦ	Директива о мјерама за сигурност снабдевања електричне енергије и улагање и инфраструктуру	18.01.2006.	31.12.2009.

Извор: Мр Жељко Марковић, дипл. инж. ел., *Оправданост и анализа регулације цена електричне енергије у републици Србији*, Београд, „DELOITTE“ д.о.о.

Директива 2003/54 о заједничким правилима унутрашњег тржишта утврђује захтјеве за успостављање конкурентног тржишта, питања јавне услуге и заштите купаца, надзор снабдијевања, поступке за нове производне капацитете, задатке преносног и дистрибутивног оператора, раздвајање мрежних активности, приступ мрежи, квалифицираност купаца и отварање тржишта, те регулаторна овлашћења.

Директива је требала бити имплементирана до 1.7.2007., при чему је за земље Енергетске заједнице дефинисан рок за отварање тржишта за све купце од 1.1.2008., осим домаћинстава за које је крајњи рок 1.1.2015.

Директива 2009/72 утврђује заједничка правила за производњу, пренос, дистрибуцију и снабдијевање електричном енергијом, која укључују одредбе за заштиту потрошача, са циљем да се побољшају и интегришу конкурентна тржишта за електричну енергију.

Уредба 1228/2003 односи се на услове приступа мрежи за прекограничну трговину електричном енергијом. Уредба утврђује правила за кориштење међудржавних далековаода и за координирано управљање прекограничним токовима, као и накнаде за трошкове, дебаланс и приступ мрежи, расположивост информација, алокацију капацитета, управљање загушењем, итд. Ова Уредба је требала бити имплементирана до 1.7.2007. године. Одлуком Министарског вијећа из 2008. године у аcquis Енергетске заједнице укупљено је упутство које се односи на управљање и алокацију интерконективних преносних капацитета, а утврђен је рок за имплементацију до 31.12.2009.

Уредба 714/2009 има за циљ поставити праведна правила за прекограничну размјену електричне енергије, те тако подстаћи конкурентност на унутрашњем тржишту електричне енергије. То укључује и успостављање механизма накнаде за прекогранични проток електричне енергије и постављање усклађених принципа о накнадама за прекогранични пренос енергије и распоређивање доступних интерконективних капацитета између националних преносних система. Циљ Уредбе је и да подстакне настанак функционалног и транспарентног veleпродајног тржишта са високим нивоом сигурности снабдијевања електричном енергијом, те утврде механизми за усклађивање правила за прекограничну размјену електричне енергије.

Директива 2005/89 која се односи на мјере за сигурност снабдијевања електричном енергијом и улагање у инфраструктуру осигурава правни оквир за развој одрживих, транспарентних и недискриминирајућих политика снабдијевања усклађених са конкурентним тржиштем електричне енергије. Директива назначавља мјере којима је циљ заштита сигурности снабдијевања електричном енергијом ради правилног функционисања унутрашњег тржишта електричне енергије и осигурава одговарајући ниво производних капацитета, одржавања одговарајуће равнотеже између снабдијевања и потражње и одговарајући капацитет прекограничних водова.

Табела 2.: Околина

Основни уговор				Допуне			
Број директиве/уредбе	Назив	Датум	Имплементација	Број допуне	Назив допуне	Датум	Имплементација
Директива 85/337/ЕЕЦ	Директива о оцјени	27.06.1985.	01.07.2006.				
	Директива 97/11/ЕЦ	03.03.1997.					
	Директива 2003/35/ЕЦЦ	26.05.2003.					
Директива 2001/80/ЕЦ	Директива о ограничењу емисија из великих ложишта (ЛШЦД)	23.10.2001.	31.12.2017.	Директива 2010/75/ЕУ	Директива о индустријским емисијама (спрјечавање и контрола загађења)	24.11.2010.	01.01.2018.
Директива 96/61/ЕЦ	Директива за интегрисано спрјечавање и контролу загађења	24.09.1996.		Одлука	Дво директиве: Треће поглавље, Анекс 5	24.10.2013.	01.01.2018.

Извор: Мр Жељко Марковић, дипл. инж. ел., Оправданост и анализа регулације цена електричне енергије у републици Србији, Београд, „DELOITTE“ д.о.о.

У основном уговору аџис који се односи на електроенергетски сектор са аспекта околине чине Директива 85/337/ЕЕЦ о оцјени утицаја јавних и приватних пројеката на околну, заједно са допунама (Директива 97/11 и Директива 2003/35), те Директива 2001/80 о ограничењу емисије загађивача ваздуха из великих термоелектрана.

Поред тога уговором је наведено да ће стране настојати имплементирати и директиву 96/61 која се односи на интегрисано спречавање и контролу загађења (ИППЦ) (замијењена новом директивом 2008/1).

Са аспекта БиХ, посебно је важна Директива 2001/80 (ЛЦПД) с обзиром на постојећи производни парк у којем су доминантни термо капацитети који су стари и не испуњавају услове у погледу граничних вриједности емисија (ГВЕ). Циљ ове Директиве је прогресивно смањење укупних емисија из постојећих електрана и лимитирање емисија за нове. Директива утврђује граничне вриједности емисија (CO₂, NO_x, прашина) за нове електране. Такође се утврђују граничне вриједности за постојеће електране, уз више могућих опција које у сваком случају треба да резултирају значајним смањењем емисија (инвестирање и достизање ГВЕ, израда националног плана редукције емисија, ограничење преосталих сати рада и заустављање блокова). Имплементација ове директиве за чланице заједнице је по уговору предвиђена до 31.12.2017.

Међутим, ЕУ је 2010. године донијела нову Директиву 2010/75 о индустријским емисијама (ИЕД) као свеобухватну директиву која замјењује и ЛЦПД директиву и ИППЦ директиву. Нова директива се у ЕУ примјењује од 07.01.2013. за нове електране, односно од 1.1.2016. за постојеће.

Табела 3.: Обновљиви извори

Основни уговор				Допуне			
Број	Назив	Датум	Имплементација	Број допуне	Назив допуне	Датум	Имплементација
Директива 2001/77/ЕЦ	Директива о промоцији електричне енергије произведене кориштењем	27.09.2001.	01.07.2007. за план	Директива 2009/28/ЕЦ	Директива о промоцији кориштења енергије из обновљивих извора	23.04.2006.	01.01.2014.

Извор: Мр Жељко Марковић, дипл. инж. ел., *Оправданост и анализа регулације цена електричне енергије у републици Србији*, Београд, „DELOITTE“ д.о.о.

У основном уговору аџис који се односи на електроенергетски сектор са аспекта обновљивих извора је Директива 2001/77/ЕЦ о промоцији електричне енергије произведене кориштењем обновљивих извора. За ову Директиву чланице заједнице биле су дужне израдити план имплементације до 1.7.2007.

Одлуком министарског вијећа 2012. године је преузета нова Директива 2009/28 о промоцији кориштења енергије из обновљивих извора и утврђен рок за имплементацију 1.1.2014.

Предмет ове Директиве је успостава заједничког оквира за промоцију енергије произведене из обновљивих извора, утврђивање циљева за удио ове енергије у укупној потрошњи енергије и транспорту, те успостава правила везаних за

заједничке пројекте, гаранције поријекла, административне процедуре, приступ мрежи за обновљиве изворе, итд.

Чланице су биле дужне израдити и доставити националне акционе планове за обновљиву енергију до 30.6.2013. Планови треба да садрже и циљеве за удио обновљиве енергије утрошене за електричну енергију, транспорт, гријање и хлађење. За БиХ је утврђен циљ пораста тог удјела са 34% на 40% у 2020.

Табела 4.: Енергетска ефикасност

Основни уговор				Допуне			
Број	Назив	Датум	Имплементација	Број допуне	Назив допуне директиве/уредбе	Датум	Имплементација
				Директива 2006/32/ЕЦ	Директива о енергетској ефикасности крајњег кориштења енергије и енергетским услугама	09.04.2006.	31.12.2011.

Извор: Мр Жељко Марковић, дипл. инж. ел., *Оправданост и анализа регулације цена електричне енергије у републици Србији, Београд, „DELOITTE“ д.о.о.*

Са аспекта БиХ и развоја електроенергетског сектора посебно је значајна директива 2006/32/ЕЦ. Циљ ове директиве је побољшање ефикасности у крајњој потрошњи енергије утврђивањем индикативних циљева у том погледу, као и механизма, потицаја и оквира који ће омогућити достизање тих циљева.

Директива утврђује обавезу израде Акционог плана за енергетску ефикасност за сваку чланицу. Овим плановима дефинишу се квантитативни циљеви повећања енергетске ефикасности у смислу уштеда у крајњој потрошњи енергената, имајући у виду домаћинства, саобраћај и индустрију.

1.1. БУГАРСКА

Електропривреду Бугарске чине 4 термоелектране и 14 хидроелектрана које су организоване у четири каскаде. Укупни инсталирани капацитети су следећи: термоелектране 3.740 MW, хидроелектране 2.480 MW и нуклеарне електране 3.760 MW. Укупна инсталисана снага износи 9.980 MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајта www.nek.bg).

Након спровођења дерегулације, Бугарска је извршила реструктурирање и започела процес либерализације тржишта. Приватизовала је дјелатност производње и дистрибуције у великој мјери. Бугарска је лидер региона у погледу прилива приватних инвестиција у електропривреду. Усвајањем Закона о енергетици и енергетској ефикасности, Бугарска је омогућила убрзавање процеса либерализације тржишта, укидање монопола и дозволила приступ треће стране.

1.2. РУМУНИЈА

Електропривреду Румуније чине 5 термоелектрана и 12 хидроелектрана, а њихови укупни инсталисани капацитети су сљедећи: термоелектране 2.895 MW и хидроелектране 6.053,31 MW. Укупна инсталисана снага износи 8.948,31 MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајта www.hidroelectrica.ro).

Румунија се налази на другом мјесту, али још увијек није започела приватизацију дјелатности производње. Започела реструктурирање вертикално интегрисане електропривреде 2000. године, када је дошло до раздвајања дјелатности производње, преноса и дистрибуције у независна предузећа у којима је држава задржала потпуно власништво.

У Румунији се тргује на велепродајном електроенергетском тржишту путем билатералних уговора и преко трговања на добровољном тржишту дан унапријед. Електроенергетски сектор Румуније је испунио све захтјеве Европске Уније које се тичу раздвајања и успостављања независног оператора преносног система, регулатора и оператора тржишта.

1.3. ХРВАТСКА

Електропривреду Хрватске чине 4 термоелектране, 3 термоелектране – топлане, 25 хидроелектрана и једна нуклеарна електрана. Укупни инсталисани капацитети су сљедећи: хидроелектране – велике 2.078,8 MW, хидроелектране – мале 33.144 MW, термоелектране 1.158 MW, термоелектране – топлане 504 MW и нуклеарне електране 696 MW. Укупна инсталисана снага износи 4.469,944 MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајта www.hep.hr).

Као резултат усвојеног сета закона везаних за енергетски сектор од стране хрватског Сабора, Хрватска је успоставила билатерално и конкурентно тржиште и усвојила је приступ треће стране. У оквиру хармонизације енергетског законодавства, а у складу са одредбама Трећег енергетског пакета, компанија за пренос електричне енергије је остала у државном власништву, али је постало функционално независна. Одвајање дистрибутивних предузећа је у току. Хоризонтално раздвајање је дјелимично постигнуто, али само у оквиру ХЕП групе. Иако је Хрватско тржиште електричне енергије формално отворено, тржишне активности производње, снабдевања и трговине се углавном спроводе од стране државних предузећа.

1.4. АЛБАНИЈА

Реструктурирање електропривреде у Албанији је започето трансформацијом државног монополског предузећа KESH у акционарско друштво. Затим су издвојене три електродистрибуције (Елбасан, Схкодер и Влоре). Полазна идеја је била да се електродистрибуција приватизује тако да би се најмање 30% акција продало по програму масовне приватизације, а 30% да се прода стратешком инвеститору. Због велике дисперзије власништва приватизација није успјела. Албанија има велике проблеме у задовољавању домаће тражње, због тога је привлачење инвестиција од суштинског значаја.

1.5. МАКЕДОНИЈА

Електропривреду Македоније чине двије термоелектране и осам хидроелектрана. Њихови укупни инсталирани капацитети су следећи: термоелектране 800 MW и хидроелектране 500,4 MW. Укупна инсталирана снага износи 1.300,4 MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајта <http://www.elem.com.mk/>).

Оснивање националног регулатора у Македонији је значајан резултат извршене дерегулације, јер је тако у надлежност регулатора пренијето утврђивање тарифног система и поступак издавања лиценци за обављање дјелатности у енергетици. У складу са споразумом о енергетској заједници, БЈР Македонија припрема нови модел организације електроенергетског тржишта. Реформа је започета тако што је дошло до раздвајања дјелатности производње и електродистрибуције од преноса који су до тада пословали у оквиру јединствене компаније у потпуном државном власништву ЕПЦМ.

1.6. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

1.6.1. Електропривреда Републике Српске

Електропривреду Републике Српске чине двије термоелектране, три хидроелектране и шест мини хидроелектрана, а њихови укупни инсталирани капацитети су следећи: термоелектране 600 MW, хидроелектране 730 MW и мале хидроелектране 15,90 MW. Укупна инсталирана снага износи 1.345,90 MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајта www.eps.rs).

1.6.2. Електропривреда ФБиХ

Електропривреду федерације БиХ чине двије термоелектране и три хидроелектране, а њихови укупни инсталирани капацитети су следећи: термоелектране 1.175 MW и хидроелектране 504 MW. Укупна инсталирана снага износи 1.679 MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајтова https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_power_stations_in_Bosnia-Herzegovina и <http://elektroenergetika.info/he-bih.htm>).

1.6.3. ЈП Електропривреда ХЗ ХБ д.д. Мостар

ЈП „Електропривреда ХЗ ХБ“ д.д. Мостар обухвата три хидроелектране укупне инсталиране снаге 732 MW.

Укупно инсталирани капацитети, који обухватају три електропривреде у Босни и Херцеговини су следећи: термоелектране РС 600 MW, хидроелектране РС 730 MW, мале хидроелектране РС 15,90 MW, термоелектране ФБиХ 1.175 MW, хидроелектране ФБиХ 504 MW и хидроелектране ЈПЕ ХЗХБ Мостар 732 MW. Укупна инсталирана снага износи 3.756,90 MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајтова

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_power_stations_in_Bosnia-Herzegovina и <http://elektroenergetika.info/he-bih.htm>).

Приједлог стратегије развоја енергетике Републике Српске до 2030. године је усвојен на Народној скупштини Републике Српске 2012. године. На нивоу Федерације БиХ већ постоји стратешки план развоја енергетског сектора. Развојна стратегија Електропривреде Републике Српске заснована је на потребама инвестиционих улагања у постојеће електроенергетске објекте и стварање нових. Двије варијанте реструктурирања електронергетског сектора Електропривреде Републике Српске иду у два могућа правца даљег пословања и то:

- правац у коме би Електропривреда Републике Српске остала као цјелина,
- правац у коме би се јачале поједине функционалне области електроенергетског сектора и то у правцу њиховог осамостаљивања на тржишту.

1.7. ЦРНА ГОРА

Електропривреду Црне Горе чини једна термоелектрана и двије хидроелектране, а њихови укупни инсталирани капацитети су сљедећи: термоелектране 218,5MW и хидроелектране 667 MW. Укупна инсталисана снага износи 885,5MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајта <https://www.epcg.com/en/about-us/thermal-power-plant-pljevlja>).

Отварање тржишта електричне енергије у Црној Гори је започело за све купце електричне енергије, осим за домаћинства. Треба истаћи да је ЕПЦГ вертикално интегрисана, функционално раздвојена компанија и да је чине три цјелине које су организоване као профитни центри: производња (ХЕ Перућица, ХЕ Пива и ТЕ Пљевља), дистрибуција и снабдијевање као и организационе цјелине Дирекција и Електроградња. Дјелатност преноса електричне енергије је повјерена независном предузећу АД Пренос, које представља један профитни центар са три лиценце: за власника мреже, оператора преноса и оператора тржишта. Што се тиче власничке структуре, највећи удио има држава 55%, италијанска енергетска компанија А2А има 43,7%.

1.8. СРБИЈА

Електропривреду Србије чини шест термоелектрана, седамнаест хидроелектрана и три термоелектране – топлане. Њихови укупни инсталирани капацитети су сљедећи: термоелектране 3.936 MW, хидроелектране 2.831 MW, мале хидроелектране 4 MW и термоелектране – топлане 353 MW. Укупна инсталисана снага износи 7.124 MW. (Преузето и прерађено 02.04.2019. године са сајта https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_power_stations_in_Serbia).

По Марковићу (н.д.), „За Србију потписивање Уговора о оснивању енергетске заједнице има важан значај за земље региона, јер се тако ствара могућност за ближе регионално повезивање националних енергетских тржишта. Земљама се отвара могућност равноправног учешћа на унутрашњем тржишту енергије Европске уније, укључујући притом приступ фондовима Европске уније и

Међународних финансијских институција за финансирање енергетских пројеката. У Србији ЕПС има највеће тржишно учешће у продатој енергији (99,23%), док сви остали снабдјевачи имају веома мало учешће (0,77%), тако да се изводи закључак да озбиљнија тржишна структура и не постоји. Остали снабдјевачи нису у стању да подмире тражњу када би изостао ЕПС, што указује да у Србији постоји висок ниво концентрације тржишта електричне енергије. Надаље, број купаца који су промијенили снабдјевача је низак (1,03%). Чињеница је да све наведено представља озбиљну баријеру за улазак било ког новог снабдјевача на малопродајно тржиште, а тиме и развој конкуренције и конкурентности тржишта.“ (стр. 25 и 26).

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

- Либерализација тржишта електричне енергије базира се на увођењу конкуренције у производњи и снабдијевању електричном енергијом и у слободном приступу преносној и дистрибутивној мрежи на подручју ЕУ, са крајњим циљем креирања унутрашњег тржишта електричне енергије.
- Репорме су настале као посљедица неефикасности државних монопола и постојеће регулације, немогућности буџетског покривања губитака из пословања и слично, те се огледају у измјени власничке и организационе структуре, као и у економској и правној дерегулацији или регулацији. Заједнички интерес јесте, да кроз могућност тржишне утакмице учесници на тржишту постану ефикаснији. Интерес да се изврши демонополизација постојећег тржишта и створе услови за његово функционисање у складу са директивама ЕУ условљава неопходност да се изврши корпоратизација енергетских предузећа како би се створиле претпоставке за јачање ефикасности, и да цијена електричне енергије престане да представља социјалну категорију.
- У погледу интеграције регионалног тржишта електричне енергије земаља Западног Балкана, уочавају се два критична проблема:
  - Неусаглашеност законодавства земаља Западног Балкана, које су чланице Енергетске заједнице и законодавства ЕУ
  - Веома спора имплементација реформи тржишта електричне енергије у земљама WB6 иницијативе.
- На основу свега наведеног може се закључити да је у одређеној мјери тржиште електричне енергије успостављено у свим земљама региона. Оно што сва наведена тржишта карактерише је да и даље постоји висок степен концентрације, односно да не постоји задовољавајући степен конкуренције између снабдјевача. Електропривредна предузећа у државном власништву и даље имају велики удио у снабдијевању купаца, који је неријетко већи од 90% свих купаца.
- По Марковићу (н.д.), „Један од најважнијих задатака јесте успостављање конкурентског тржишта у дијелу гарантованог снабдијевања електричном енергијом тако што ће се постићи тржишна цијена која ће обезбједити одрживо пословање постојећих снабдјевача државних електропривреда, али која ће бити довољно подстицајна да омогући улазак других снабдјевача на тржиште. Њихово укључивање на тржиште електричне енергије за домаћинства и мале купце, би било изузетно значајно у погледу одвраћања и спречавања евентуалне злоупотребе позиције државних

электропривреда као доминантног снабдјевача, након укидања регулације цијена. Иако је ситуација повољна у погледу довољне развијености регионалног тржишта електричне енергије и пристојне расположивости прекограничних капацитета, главне препреке за даљи развој тржишта електричне енергије и укидање регулације цијена су у виду врло високог нивоа концентрације тржишта електричне енергије и изузетно ниског нивоа конкурентности на малопродајном тржишту у региону, као и незадовољавајућег нивоа рјешења енергетски угрожених купаца.“ (стр. 35)

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Муратовић Д., (2019.), *Електроенергетика у региону – развој тржишта*, Београд.
- [2] Марковић Ж. (н.д.), *Оправданост и анализа регулације цена електричне енергије у републици Србији*, Београд, „DELOITTE“ д.о.о.
- [3] Филиповић С. и Танић Г. (2010.), *Изазови на тржишту електричне енергије*. Београд. Економски институт.

ЕЛЕКТРОНСКИ МЕДИЈИ:

- [1] *Дугорочни план развоја Електропривреде БиХ до 2030. са Стратегијским планом*, Сарајево, 29.05.2014. године. Подаци преузети 02.04.2019. године са сајта <https://www.epbih.ba/upload/documents/odluke/dugorocni-plan.pdf>
- [2] *Оквирна енергетска стратегија Федерације Босне и Херцеговине до 2035.*,(06.06.2017.) Подаци преузети 02.04. 2019. године са сајта http://www.mvteo.gov.ba/data/Home/Dokumenti/Energetika/Okvirna_energetsk_a_strategija_Bosne_i_Hercegovine_do_2035._HR_FINALNA.PDF
- [3] *Преглед законских обавеза ЈЛС у Републици Српској у области управљања енергијом, енергетске ефикасности, примјене обновљивих извора енергије, локалних планова енергетске ефикасности и емисија ЦО2 , које произилазе из усвојених закона о енергетској ефикасности и пратећих прописа*. Сарајево, мај 2016. године. Подаци преузети 02.04.2019. године са сајта http://www.alvrs.com/v1/media/djcatalog/4.%20Zakonske%20obaveze%20EE_JLS_RS.pdf
- [4] <http://elektroenergetika.info/el-cg.htm> (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [5] <http://elektroenergetika.info/he-bih.htm> (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [6] <http://www.elem.com.mk/> (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [7] https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_power_stations_in_Bosnia-Herzegovina (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [8] https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_power_stations_in_Serbia (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [9] <https://www.epcg.com/> (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)

- [10] <https://www.epcg.com/en/about-us/thermal-power-plant-pljevlja> (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [11] www.eps.rs (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [12] www.hep.hr (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [13] www.hidroelectrica.ro (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)
- [14] www.nek.bg (инсталисани капацитети преузети и прерађени 02.04.2019. године)

SUMMARY

The electric power sector of a country represents the electricity generation industry. At the beginning of the 1980s, the idea of liberalization, that is, the opening of the electric power market, started developing. The liberalization of the electricity market is based on the establishment of competition in the production and supply of electricity and in the free access to the transmission and distribution network in the European Union, with the aim of creating an internal market for electricity. The European Commission has initiated the creation of a regional electricity market in order to ensure a higher level of security and reliability in supply. Countries in the region, driven by developmental motives, saw in the regionalization the possibility to attract investments and they all agreed to adopt EU legislation in this field and to establish a structure for monitoring the functioning of the market. The paper presents the development of the electricity market of Bulgaria, Romania, Croatia, Albania, Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Serbia. Bulgaria is the region's leader in terms of private investment in electricity generation. Romania's electric power sector has met all the requirements of the European Union regarding the separation and the establishment of an independent transmission system operator, regulator and market operator. Croatia has established a bilateral and competitive market and has adopted a third party approach. The restructuring of the electric power industry in Albania started with the transformation of the state monopoly company KESH into a joint-stock company. The reform in Macedonia was initiated by dividing the production and electricity distribution activities from the transfers that had until then operated within the single state-owned company EPCM. There is already a strategic plan for the development of the energy sector at the level of the Federation of BiH. The development strategy of the Republic of Srpska Electric Power Company is based on the needs of investments into existing power facilities and the creation of new ones. The opening of the electric power market in Montenegro started for all electricity customers, except for households. In Serbia, EPS has the largest market share in the sold energy (99.23%). Based on everything stated in the paper, we see that to a certain extent, the electric power market is established in all the countries of the region. One of the most important tasks is to establish a competitive market in the part of guaranteed electricity supply by achieving a market price that will ensure the sustainability of existing suppliers of state-owned electric power companies, but which will be sufficiently incentive to allow other suppliers to enter the market.